

Sajtó okozta kár.

Irta: *Dr. Almási Antal*, a m. kir. Kuria bírāja,
egyetemi c. rendkívüli tanár.

1. A gyakorlatban is megszólaló sorozatosság törvényénél fogva csak most jutnak bírói döntés alá, vagy legalább is csak most kerülhetnek a felsőbiróságok elintézése alá azok a sajtó okozta nem vagyoni károk iránti polgári perek, amelyeket a sértett *annakután* érvenyesít, hogy sérelmét bünygyi uton orvosolták, vagy amelyeket *annakdúcára* is érvenyesít, hogy az ügy bárminő oknál fogva közjogi megtorlásig nem jutott a büntető uton.

Törvényeink idevágó rendelkezései nem mondhatók sem világosaknak, sem áttekinthetőeknek. Arról pedig — legalább is eddig — mitsem hallottunk, hogy a sajtótörvény új tervezete kíván-e ily irányban is és minőképen kíván abban rendelkezni.

Itt van tehát az ideje annak, hogy jogászaink úgy magánjogi, mint büntetőjogi részről is e kérdéssel foglalkozzanak.

2. Már azért is, mert annak vezérszava: „*a nem vagyoni kár*“ törvényeinkben szintén inkább csak szó, mint kellő szabatosséggal és élességgel körülhatárolt fogalom.

Nem az utóbbinak elméleti tartalmáról kívánok itt beszélni. Amit erről el kellett mondanom, azt már másutt és ismételtten is¹ kifejtettem.

Csak az ötlött szemembe, hogy az 1914:XIV. t.-cikk 39. §-a, mint annak közelebbi és távolabbi lemenői: az 1914:XLI. t.-c. 28. §-a rávaló utalással, az 1921:LIV. 18. §-a és az 1923:V. t.-c. 36. §-a pedig bár utalás nélkül, de az elnevezés közvetlen átvételével valamennyien megelégszenek azzal, hogy a nemvagyoni kár *nemleges* megjelölését használják. A szerzői törvény és az 1923:V. t.-cikk ehhez zárójelben az elégtétel szót füzi. *De sem a zárójel, sem annak tartalma sem világosít fel afelől, mily pozitívum az, amelyet a nem vagyoni kár nemleges elhatárolása véd és körülbástyáz.* És csodálatosképen a MMT sem jut el tovább. Avagy továbbjutásnak mondható-e, hogy az MMT 1114. és annak 1748. §§-ai a zárójel gondolatjellel pótolják?

Úgy tetszik nem. És pedig annál kevésbbé, mert hiszen a MMT felhívott szakaszai sem tudtak szaba-

¹ Nichtvermögensschaden im ungarischen Privatrecht Szeged 1923. és Kötelmi jog (második kiadás I. k. 182—187. oldalakon.)

dulni attól a félrevezető szövegezéstől, amely nyilván a már törvénnyé vált 1914. XIV. t.-c. 39. §-ában foglaltaknak megfelelőleg a nem vagyoni kárban valami *felsőbb* kártérítést lát, amelynek *alsóbb foka és előfeltétele a vagyoni kárnak fennforgása és érvényesítése.*

A felhívott törvényhelyeken mindenütt egy már-már tipikussá lett fordulattal találkozunk, amely szerint a sértett a nem vagyoni kárát is követelheti. Vagy úgy, találkozunk vele, hogy a sértett követelheti a vagyoni kárán *felül* a nem vagyoni kárát is. Vagy úgy, hogy követelhet vagyoni kárt és nem vagyoni kárt.

Ez a fordulat annak a felvételéhez vezetett, hogy a nem vagyoni kár a vagyoni kárnak *felsőbb foka*, vagy legrosszabb esetben is annak anyagi függeléke. Ennek a megtévesztő fordulatnak behatása alatt vonakodtak bíróságaink egy ideig az önállóan érvényesített nem vagyoni kárt megítélni és vagy a vagyoni kár egyidejű, vagy annak előbbi érvényesítését követelték.

Ujabbán azonban a magyar királyi Kuria ettől eltért és hangsúlyozta, hogy a nem vagyoni kár iránti igény a vagyoni kár fennforgásától és érvényesítésétől független. (K. 1327/1928. A határozat elutasító, de csak azért, mert a kár megítélése nem mutatkozott méltányosnak.)

A két igény közötti viszonyt a törvényhozónak vagy a sajtótörvényben, vagy egyebütt meg kell állapítani. Ez a viszony pedig csakis a függetlenség lehet.

Való, hogy számos esetben a nem vagyoni kár nem tulságosan képzelhető vagyoni kár okozása nélkül. Így az orvos, az ügyvéd, az író, szóval a szabad intellektuális, kereskedelmi, ipari vagy hasonló pályán működő személynek sajtó útján történt alaptalan megtámadásánál. Ekkor t. i. a sértett nem vagyoni javainak jogellenesen történt sérelme egyúttal annak is oka, hogy az ő kereseti tevékenysége egészen eredménytelenné vált, vagy, hogy az lényegesen kisebb eredményhez vezetett, mint azelőtt. (Orvosról K. 925/1929. sz., kereskedőről K. 7622/1927. sz.)

Azonban a gyakorlatban találkozunk oly tényállásokkal is, amelyeknél a vagyoni kár ugyan egyáltalán ki van zárva, de a nem vagyoni kár megítélése mégis indokolt. Például: magán- vagy közalkalmazott oly sérelme, amely nem vezetett annak elbocsátásához vagy fegyelmi eljáráshoz, de társadalmi bojkotthoz, vagy egyéb hasonló sérelmekhez. Vagy a női becsület elleni sérelmek, amelyek eredménye ugyan nem nyilvánul a házasság felbontásában, de igenis a családi élet ideiglenes, vagy állandó hátrányos befolyásolásban, amelyek ezért a sértettnek sok izgalmat, esetleg annak a családon belül történt megtámadtatását is okozták.

Ezek és hasonlóak indokolják, hogy a törvény ne elégedjék meg sem annak a nyílt hangsúlyozásával, hogy a nem vagyoni kár a vagyonnak a felsőbb foka, sem azzal, hogy a nem vagyoni kár függő természetére pusztán „is”, „és” vagy hasonló kötőszókkal utaljon.

3. *A vagyoni és a nem vagyoni kártérítés viszonyáról azonban törvényeink csak akkor szólhatnak, ha a vagyoni kár negatív elnevezését vagy más pozitívvel pótolják, vagy legalább is egy helyen, de ott azután kétséget nem tűrő élességgel megállapítják, mit is értenek nem vagyoni kár alatt.*

Másodrangú kérdés, vajjon ennél elnevezésül az „elégtétel” szó szolgáljon-e? Ellenben úgy tetszik, lényeges, hogy már az elnevezés se legyen sem nemleges, sem homályos.

4. *Törvényeinkben már most a nem vagyoni kár tartalmát a személyiségi jog jogellenes megsértésével kellene meghatározni.*

Erre utal, hogy MMT a személyiségi jogot fennálló intézménynek veszi és önálló védelemben részesíti. Erre, hogy a gyakorlat is ilyenként bánik vele. Erre, hogy az itt szóban forgó sajtó és egyéb támadások valamennyien a személyiség szabad és háborítatlan érvényesítésének jogellenes akadályai. És erre, hogy az eddigelé bírói döntés alá került valamennyi büntetőjogi és valamennyi magánjogi védelemben részesült eset is olyan, amely a személyiségi jog jogellenes megsértése volt.

A személyiségi jog tartalma nálunk is, egyebütt is sokkal határozottab és inkább megfogható, mint az a *negativum*, amelyet a nem vagyoni kár homályos kitétele takar. És pusztán azért, mert a német törvény 847. §-a Nichtvermögensschadenról szól, a mi törvényeinknek amelyek éppen a személyiségi jog anyagában a németekétől elég élesen eltérnek, talán mégsem kellene azokat követniök.

5. Az eddigiekben vázolt kérdések is még sokkal élesebbekké válnak, mihelyt azt a továbbit vetjük fel, vajjon mi a tartalma a *magánjogi igénynek akkor, ha a sajtótámadás folytán megindult büntető per felmentéssel vagy megszüntetéssel végződött?*

Az 1914:XIV. t.-cikk 39. §-a erről csak annyit mond, hogy a kártérítési követelés a sértettet akkor is megilleti, ha a közlemény nem állapít meg büncselekményt és hogy ebben az esetben a kártérítési igényt csak polgári uton lehet érvényesíteni.

De nem szól a szakasz arról, vajjon a polgári érvényesítésre való utalással a magánjogi szabályokat is megakarta-e változtatni, vajjon ki akarta-e terjeszteni a

sajtótörvényben foglalt fokozatos felelősséget arra az esetre is, ha az igény csak a polgári peruttra került, ha azt büntető elítélés nem is előzte meg?

A gyakorlat erre a kérdésre legutóbb nemmel válaszolt. (K. 7622/1927.)

A döntések indokai részint exegetikusok, részint a szóban forgó felelősség belső természetére utalnak.

Exegetikus alapon a bíróság azért nem helyezkedett a kiadó és a laptulajdonos előzetes büntető ítélet nélküli tárgyi felelőségének alapjára, mert a sajtótörvény 32. §-a a 40. §-ról, amely a fokozatos felelőség kártérítési következményét törvénybe iktatja, csupán a *sajtóbüncselekményekkel* kapcsolatban szól. Továbbá, mert a 40. §. a kártérítést a pénzbüntetéssel és a büntügyi költségekkel együtetsen emlegeti, ezekkel teljesen egyformán bánik el, amiből nyilvánvaló, hogy csakis a *büntügyi eljárásra és a büntügyi marasztaló ítélettel eldöntött esetekre gondol*.

Belső alapon pedig a határozat nem látja összeegyeztethetőnek sem a polgári per, sem a polgári végrehajtás alapelveivel azt a követlen végrehajtást, *amelyet a sajtótörvény 40. §-ának 2. bekezdése a kártérítést illetően és azokkal szemben is enged, akik csak tárgyi alapon: a fokozatos felelőség alapján kötelesek a sértett kárát megtéríteni*. És nem tartja indokolhatónak azt sem, ami pedig a sajtótörvény 40. §. eltérő magyarázatának elkerülhetetlen következménye, hogy t. i. a kiadó büntető ítélet nélkül szigorubb felelőség alá kerüljön, mint ily ítélet hozatala után.

Ezek az érvek tovább is fűzhetők.

Exegetikus alapon, mert teszem a Bp. 6. §-a a magánjogi igénynek a polgári bíróság előtti érvényesítése alatt nem a büntetőjog szabályainak a magánjogi igényre való kiterjesztését érti, hanem csak azt, hogy a polgári bíróság a vagyoni jogi igény felett *magánjogi szabályok szerint döntsön*. Nincs tehát alap arra, hogy a sajtótörvény 39. §-ának abból a rendelkezéséből, amely szerint büncselekmény hiányában a kártérítési igényt csak polgári uton lehet érvényesíteni, következtessük, hogy ez érvényesítésnek a büntvádi eljárásra szabott sajtótörvény 40. §-ának megfelelően és amaz elvek szerint kell történnie, amelyek a tárgyi felelőséget *büncselekmény tényállásának fennforgásánál és csakis akkor tartják alkalmazandónak*. Belső okok is e mellett szólanak. Hiszen egyenesen lehetetlennek tetszik, hogy a lapkiadót, vagy a nyomdatulajdonost előzetes büntető ítélet nélkül a polgári perben *tárgyi alapon* tegyék felelőssé akkor, amidőn büntetőbíróságaink és mindenekelőtt a magyar királyi Kuria büntető

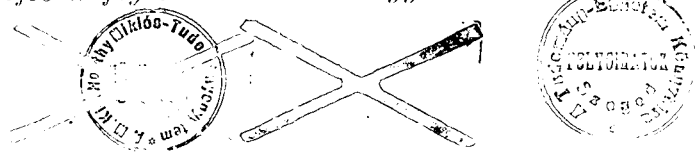
gyakorlata és a sajtótörvény 40. §-a szerint a kártérítés-sel egyenlő elbánás alá eső bünyügyi költséget és a pénz-büntetést ezektől akkor sem tartja behajthatónak, *ha a tettest a bünperben ugyan bünösnek mondták ki, de nem sajtó utján elkövetett, hanem a tényállás szerint megvalósított más büncelekményben mondták ki bünösnek.*

Ha nincs oly tételes alap, amely a kiadó és a nyomdatulajdonos tárgyi felelősségét az 1914:XIV. t.-e. 39. §-a értelmében előzetes büntető marasztaló ítélet nélkül is megállapíthatná, ha a felhívott törvény 39. §-ának utolsó bekezdése nem mond mást, mint azt, hogy a sértett a polgári bíró előtt is követelhet nem vagyoni kárt, de csak akkor és annyiban, ha és amennyiben a magánjognak a tilos eselekményekre vonatkozó vagy egyéb szabályai ezt indokolják, akkor az eset körülményei szerint kell elbírálni, vajjon a kiadó és a nyomdatulajdonos azért a saját, akár az alkalmazottjának a 84. számú teljes ülési döntvény alá eső szándékos és vétkes eselekményeiért felelős-e vagy sem.

Az okozatosság elbírálásánál bíróságaink a 84. sz. teljes ülési határozat alkalmazását mellőzték, amidőn a tettes által megvalósított tényállás és a beállt kár közötti okozatosság meg nem állapítható. És pedig azért, mert nem látták fennforogni a priust a sértő eselekmény *jogellenességét* (K. 7910/1927.). Ebből mindenestre kiolvasható az is, hogy a bírói gyakorlat itt a 84. számú teljes ülési határozatot — *a tisztán magánjogi eszmekörben is — csak óvatosan hajlandó a tárgyi kártérítés alapjának minősíteni.*

6. A nem vagyoni kár *megszabásának* kérdése is szóba hozandó. A bíró a nem vagyoni kár megállapításánál más természetű tevékenységet fejt ki, mint a vagyoni kárt illetően. Utóbbinál csak azt nézi: beállt-e a vagyoni hátrány és mekkora az? Az erről döntő ítélet tehát tisztán *deklaratív.*

A nem vagyoni kárnál ellenben a felett is dönt, vajjon az adott esetben egyáltalán *méltányos-e a nem vagyoni kártérítést megadni.* (Megtagadás ez alapon K. 1327/1928. sz.) Már ez is *konstitutív ítélet.* De ezen felül nem mindig azt vizsgálja, vajjon a eselekmény az eszmei javakban *mekkora hátrányt okozott,* hanem sokszor esupán azt, vajjon az mekkora hátrány előidézésére volt alkalmas. Némely a nem vagyoni kárhoz hasonló természetű igénynél a törvény ezt ki is emeli. Így az 1915: XVIII. t.-cikk 2. §-a akkor, amidőn hazaárulók vagyoni felelősségéről szól és az államnak a büneselekményből *keletkezhető kár, sérelem és egyéb hátrány megtérítése fejében jogot ad a tettes vagyónára tekintet nélkül a*

hátrány nagyságára és arra, hogy az tényleg bekövetkezett-e.

Az itt szóban forgó esetek ugyan ettől elég messze vannak. De még sincsenek oly messze tőle, hogy a nem vagyoni kár valóságos bekövetkezése és az ebből eredő hátrány pusztán lehetősége bírói eldöntésének határán ne feküdne. És ez a határmenti természetük okozza, hogy a bíró a nem *vagyoni hátrány fennforgásának megállapításánál is igen sokszor valósággal konstitutív ítéletet hoz.* Innen van az, hogy néha a bíróság pusztán annak a gondos és részletes megállapításával kénytelen megelégedni, hogy a sértettet ért támadás annak nem vagyoni kárát *okozhatta.* (K. 925/1929. számú esetben a fellebbezési bíróság ítélete ezt tette.) És ezért nem vehető jogsértésnek, ha a bíróság a tényállás megállapításánál ennél tovább nem is mehet.

7. Az 1914:XIV. t.-cikk az eddigiekben felül nem ad feleletet, vagy csak közvetett feleletet ad arra is, hogy a nemvagyoni kártérítés méltányos megszabásánál *mely felek vagyoni viszonyait kell figyelembe venni.* Csupán a sértőt és a sértettét, avagy a lapkiadóét, a nyomdajajdonosát? Csakis ezeket, avagy ezeket is?

Bíróságaink ekörül azon indulnak, hogy a törvény felhívott rendelkezése (39. §.) az *érdekelt felekről* szól, és valamennyi érdekelt fél viszonyait szokták vizsgálni.

Sok más részletkétségről és homályosságról is szólhatni. *De ezeknél fontosabb a törvénybe foglalandó elvi szabályozás szüksége. Ily kényes joganyagban akkor, amikor a törvény azt szabályozza, sem a nem vagyoni kártérítésnek, sem annak a vagyonival való összefüggése, sem a büntető és a polgári pernek, sem a polgári és a büntető végrehajtásnak, sem a büntető előzetes eljárás nélkül érvényesített polgári kártérítési igénynek személyi és tárgyi feltételei, tartalma és terjedelme nem maradhat kétséges. Ezeket — úgy tetszik — mennél előbb szabályozni kell. És pedig, ha sajtótörvényre kerül a sor, leghelyesebben és legkimerítőbben ebben a törvényben.*
